

Hyllning till den vise Solon

I dagens Grekland hör man allt oftare namnet Solon. Av sammanhanget kunde man kanske dra slutsatsen att det rör sig om någon av de politiker som sett sig kallade att försöka rädda landet ur den kris som plågat grekerna sedan 2009.

Så är det emellertid inte. Vad man syftar på är en poet, politiker och lagstiftare som levde i antakens Ahen mellan 638 – 558 före Kristus. År 594 f. Kr. genomförde han så kloka reformer av det atenska samhället att han sedan dess räknas som en av ”Greklands Sju Vise”. Detta är också skälet till att grekiska politiker än i dag gärna citerar en dikt av Solon som börjar med orden: ”Jag har givit åt folket vad som var rättvist och behövt, jag har ej beskurit dess rätt”.

Den vise Solon åberopas också i våra dagars Sverige. Hans namn aktualiserades nyligen i en artikel till minnet av framlidne diplomaten och klassicisten Sture Linnér, skriven av den svenskfödde halvgreken Michael Economou och tryckt i *Tidningen Kulturen* (27/5 2015). Där berättar artikelförfattaren att Linnér på frågan om vilka människor som betytt mest för honom svarade: ”Solon från 500-talet f. Kr., av Aristoteles betraktad som demokratins fader. Och så Dag Hammarskjöld från 1900-talet”.

Linnérs jämförelse mellan Solon och Dag Hammarskjöld är mycket träffande! Båda var goda poeter som gjort lysande insatser för sitt samhälle. Dessutom var båda skickliga förhandlare med förmåga att medla mellan motstridiga intressen.

Att Solon bevarat sin aktualitet framgår också av två sinsemellan mycket olika böcker om antakens Grekland som utkom i Sverige hösten 2015. Den ena är sociologen Eva Hedmans *Antakens demokrati och dess aktualitet idag* (BoD). Den andra är *Sapfo har lämnat oss. Sapfostudier från sex årtionden* (Ellerströms). Den är skriven av litteraturforskaren och poeten Jesper Svenbro och består av vetenskapliga essäer, dikter, ett brev och en skoluppsats som tillkommit mellan 1963 och 2015.

I *Antakens demokrati* är det Solons politiska insatser som står i centrum. Liksom Linnér betonar Eva Hedman hans betydelse för framväxten av det jämförelsevis demokratiska statsskick som med några avbrott härskade i Athen åren 462-322 f. Kr. Dessutom framhäver hon hans roll som fredsmäklare. Syftet med hans reformer ska enligt Hedman ha varit att medla mellan olika samhällsgrupper genom att stilla den värsta oron bland de fattiga och egendomslösa.

I Svenbros *Sapfo har lämnat oss* är det en annan sida av arvet efter

Solon som står i centrum. Här möter vi honom som insiktsfull och känslig litteraturälskare. Så återkommer Svenbro flera gånger till den anekdot som berättar om Solons hänförda reaktion, då han första gången hörde en av den grekiska skaldinnans Sapphos dikter sjungas vid en fest. Djupt gripen av diktens skönhet ville han prompt lära sig den utantill, och när man frågade honom om orsaken till hans iver, ska han ha svarat: "Lära detta och sedan dö".

Denna anekdot har följt Svenbro genom hans mer än femtio år långa karriär som Sappho-tolkare. Vi möter den redan i upptakten till den uppsats om Sappho han skrev som gymnasist läsåret 1962-1963:

"När athenaren Solons brorson Exekestides en gång vid ett dryckeslag sjöng en sång av Sappho, blev hans farbror förtjust och bad pojken lära honom. När sedan någon frågade, av vilken anledning han brydde sig så mycket om sången, svarade han: För att jag må dö först sedan jag lärt mig den."

Drygt tjugo år senare skulle Svenbro återkomma till samma anekdot i essän "Jag skriver, alltså skall jag dö". Här tas den som utgångspunkt för en mediehistorisk utläggning om den antika poesins kommunikationsvägar. Att Sapphos dikter på kort tid kunnat färdas från hennes hemö Lesbos till Solons hemstad Athen, ser Svenbro som ett argument för essäns centrala tanke – att poesin vid denna tid börjat överföras från muntlig form till skriftlig:

"Självfallet är det inte omöjligt att dikten som sjöngs vid symposiet hade kommit till Athen från Lesbos på muntlig väg. Men vi kan ändå vara tämligen säkra på att Sapphos verk fixerades skriftligt redan i skaldinnans egen livstid: det verkar rimligt att anta att denna skriftliga fixering skedde på hennes eget initiativ och att hon själv förde pennan."

Anekdoten om Solon dyker också upp i bokens slut. Här fungerar den som vittnesbörd om att Sapphos dikt redan i sin samtid ingick i en litterär offentlighet som inte bara omfattade Lesbos utan också de delar av den grekisktalande världen som låg på andra sidan om Egeiska havet:

"Man kan därtill notera att en välkänd Solon-anekdote visar att offentligheten i arkaisk tid utsträcktes över havet. Solon hörde nämligen en gång en Sappho-dikt framföras av en yngre manlig

släkting vid ett symposium borta i Athen och blev så tagen att han utbrast: ”Lära detta och sedan dö!”

Att Solon åberopas hos både Hedman och Svenbro är inte så överraskande. Han diskuteras ofta bland de antikforskare som utgör den gemensamma inspirationskällan för deras böcker. Dit hör inte minst den ryktbare Jean-Pierre Vernant, en antropolog med ett förflutet som våghalsig motståndsmän under den nazistiska ockupationen av Frankrike 1940-1944. Hos honom ligger tonvikten dock på det politiska arvet efter Solon. Sålunda ser han honom som en av inspirationskällorna bakom det demokratiska patos som kan urskiljas hos dramatikerna Aischylos, Sofokles och Euripides.

Hos Svenbro ligger fokus dock på den sida av arvet från Solon som vetter mot poesin. Det betyder dock inte att han genomgående skulle stå främmande för det politiska perspektiv som dominerar Hedmans bok. Tvärtom! Den politiska problematiken finns närvarande i många av texterna i hans bok. Särskilt tydligt är det i uppsatserna från 70-talet. Men också i ett föredrag från 2014 som behandlar en nyupptäckt Sapfo-dikt.

Torsten Rönnerstrand

Historiker, samhällsvetare och docent i litteraturvetenskap